

جایگاه دانشگاه‌های ایران در نظام‌های رتبه‌بندی بین‌المللی منتخب دانشگاه‌ها با تاکید بر دانشگاه علامه طباطبائی

گلنسا گلینی مقدم^{۱*}، مهدی طاهری^۲

مطالعات دانش‌شناسی

سال چهارم، شماره ۱۴، بهار ۹۷، ص ۱ تا ۳۱

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۹/۰۷

تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۲/۱۵

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تعیین جایگاه دانشگاه‌های ایران در چهار نظام رتبه‌بندی بین‌المللی دانشگاه‌ها شامل «شانگهای»، «کیو.اس»، «تایمز» و «آی.اس.سی» با تاکید بر دانشگاه علامه طباطبائی انجام شده است. پژوهش از نوع کاربردی بود. روش پژوهش تطبیقی، روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای، و ابزار پژوهش سیاهه و ارسلی مبتنی بر شاخص‌های هر کدام از نظام‌های رتبه‌بندی مذکور بوده است. یافته‌ها نشان داد که تقریباً ۸۰٪ مقالات چاپ شده (به عنوان یک شاخص مهم) با وابستگی سازمانی دانشگاه علامه طباطبائی در مجلات داخل کشور و تنها ۲۰٪ در مجلات بین‌المللی به چاپ رسیده‌اند. به لحاظ سایر شاخص‌ها، با وجود حرکت روبه‌رو رشد، وضع موجود دانشگاه علامه طباطبائی، فاصله نسبتاً زیادی با دانشگاه‌های برتر در سطح بین‌المللی دارد. نتایج نشان داد که دانشگاه علامه طباطبائی، تا سال ۲۰۱۶ در میان دانشگاه‌های برتر جهان در سه نظام «شانگهای»، «کیو.اس»، و «تایمز» قرار نگرفته است. با این حال، در نظام رتبه‌بندی «آی.اس.سی» در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ در جایگاه دوم کشور در حوزه علوم انسانی قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: رتبه‌بندی شانگهای، رتبه‌بندی کیو.اس، رتبه‌بندی تایمز، رتبه‌بندی آی.اس.سی، دانشگاه علامه طباطبائی

۱. * استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی، g_galyani@atu.ac.ir
۲. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی، taherismster@gmail.com

مقدمه

در دنیای پر رقابت کنونی، دانشگاه‌ها در رأس هرم آموزش عالی، به طور پنهان و آشکار باهم در رقابتند. امروزه برای دانشگاه‌ها و موسسه‌های آموزش عالی، پنج وظیفه اصلی در سطح بین‌المللی ترسیم شده است و نقش دانشگاه‌ها را از تک‌نقشی و تک‌نهادی، به چندنقشی و چندنهادی تبیین کرده‌اند. مهم‌ترین این وظایف و نقش‌ها به شرح ذیل است: آموزشی، پژوهشی، خدماتی، انتشاراتی، و رشد حرفه‌ای. برای حصول اطمینان از تحقق این وظایف، آن‌ها به طراحی نظام‌های ارزشیابی در دانشگاه‌ها و موسسه‌های آموزش عالی پرداخته‌اند. در این فرایند، تلاش بر آن بوده است که با ملاک‌ها و اصولی این امر مهم را انجام دهند (نیازی و ابونوری، ۱۳۹۰).

در سطح بین‌المللی، در مورد رتبه‌بندی دانشگاه‌ها و اینکه رتبه‌بندی چگونه باید انجام شود، توافق نظر چندانی وجود ندارد و بسیاری اعتقاد دارند که رتبه‌بندی باعث رقابت ناسالم بین دانشگاه‌ها شده و آن‌ها تلاش خواهند کرد فعالیت خود را بر اساس معیارهای رتبه‌بندی تنظیم کنند تا از این طریق بتوانند رتبه خود را بالا نگه دارند (کیو^۱ و هانی^۲، ۲۰۰۲). در مقابل بعضی از صاحب نظران دیدگاه دیگری را مطرح می‌کنند و اظهار می‌دارند که رتبه‌بندی باعث بهبود کیفیت مؤسسات آموزش عالی و دانشگاه‌ها خواهد شد. نکته‌ای که در اینجا باید مدنظر قرار گیرد، این است که «کیفیت» واژه‌ای است وابسته به ذهن و رتبه‌بندی کیفیت باید در پرتو اهداف دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی انجام شود (دادرس یگانه، ۱۳۸۶).

بنابراین، در خصوص طرح این مسئله که «کیفیت» با رتبه‌بندی دانشگاه‌ها ارتقا می‌یابد، نیز دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد. یکی دیگر از دیدگاه‌های رایج در خصوص رتبه‌بندی دانشگاه‌ها، آگاهی از وضع آن‌ها در مقایسه با دیگر دانشگاه‌های هم‌تا می‌باشد. دانشگاه‌هایی که در یک بافت خاص فعالیت می‌کنند، وقتی با هم مقایسه می‌شوند، وضعیت آن‌ها کاملاً نمایان خواهد شد (سانیال^۳، ۱۳۷۴).

1. Cave
2. Hanney
3. Sanyal

در سطح بین‌المللی نظام‌های رتبه‌بندی متفاوتی برای ارزیابی دانشگاه‌ها وجود دارند که عبارتند از: «شانگهای»^۱، «کیو.اس»^۲، «تایمز»^۳، «آی‌اس‌سی»^۴، «لایدن»^۴، «یو-مالتی رنک»^۵، «سایمگو»^۶، «وبومتریکس»^۷، «گرین متریک»^۸ و غیره. از بین نظام‌های رتبه‌بندی، رتبه‌بندی شانگهای (۲۰۰۳) از قدمت بیشتری برخوردار است و هدف کنونی از انتشار این رتبه‌بندی، ارزیابی ممتازی موسسه‌هاست. این رتبه‌بندی، موسسه‌های پیشرو جهان را بر پایه شش سنجه کلیدی ارزیابی می‌کند. دانش‌آموختگان برنده جایزه «نوبل» یا «مدال فیلدز»، اعضای هیات علمی برنده جایزه «نوبل» یا «مدال فیلدز»، پژوهشگران پر استناد در ۲۱ حوزه موضوعی، مقاله‌های منتشر شده در نشریه‌های «ساینس» و «نیچر»، مقاله‌های منتشر شده در نمایه‌های استنادی علوم و علوم اجتماعی، و سرانه عملکرد اعضای هیات علمی، سنجه‌های ارزیابی این نظام هستند. تا سال ۲۰۱۶ این نظام تنها نتایج ۵۰۰ دانشگاه برتر را اعلام می‌کرد ولی در سال ۲۰۱۸ این تعداد به ۱۰۰۰ موسسه افزایش یافته است.

«کیو.اس» هر ساله فهرست بیش از ۷۰۰ موسسه برتر را روی وبگاه خود منتشر می‌کند تا راهنمای دانشجویان در انتخاب دانشگاه محل تحصیل آن‌ها باشد. اشتهار علمی، اشتهار شغلی، نسبت دانشجویان به هیات علمی، سرانه استناد به هر عضو هیات علمی، نسبت اعضای هیات علمی جهانی، نسبت دانشجویان جهانی شش شاخص کلیدی این نظام برای ارزیابی موسسه‌ها هستند.

نظام رتبه‌بندی «تایمز» با هدف کمک به افزایش آگاهی دانشجویان برای مقایسه موسسه‌های با کیفیت در سراسر جهان و گزینش موسسه مناسب برای تحصیل فعالیت می‌کند و سالانه ۱۰۰۰ موسسه برتر در سطح جهانی را رتبه‌بندی و منتشر می‌کند. نظام رتبه‌بندی جهانی آموز عالی «تایمز»، موسسه‌های پیشرو دنیا را در پنج حوزه آموزش، چشم انداز

1. Shanghai (ARWU=Academic Ranking of World Universities)
2. QS (Qaquarelli Symonds)
3. Times Higher Education (THE)
4. Leiden
5. U-Multirank
6. SCImago
7. Webometrics
8. Green Metric

جهانی، پژوهش، استنادها و درآمدهای صنعتی بر پایه ۱۳ شاخص کمی مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

پایگاه استنادی علوم جهان اسلام یا "آی‌اس‌سی" از سال ۱۳۸۹ دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی کشور را براساس ۲۶ شاخص در قالب ۵ معیار کلی پژوهش، آموزش، وجهه بین‌المللی، تسهیلات-امکانات و فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی و صنعتی که مهمترین مأموریت‌های دانشگاهی را مد نظر قرار می‌دهند، ارزیابی و رتبه‌بندی می‌کند.

با وجود آنکه زمان زیادی از انتشار رتبه‌بندی‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها نمی‌گذرد، تغییرات اساسی در نظام آموزش عالی همه کشورهای دنیا ایجاد کرده‌اند (مارگینسون و وان در وند^۱، ۲۰۰۷). امروزه دانشگاه‌ها، برای تعیین اهداف خود، برای برندسازی و تبلیغ خود به منظور جذب دانشجوی، یا استادان و پژوهشگران برجسته، از نتایج این رتبه‌بندی‌ها استفاده می‌کنند. سیاستگذاران مراکز آموزش عالی و دانشگاهی نیز نتایج حاصل از رتبه‌بندی‌ها را به عنوان منبع اطلاعاتی در تهیه خط‌مشی و برنامه‌ریزی به کار می‌برند. استفاده از این رتبه‌بندی‌ها در عرصه‌های سیاسی نیز نفوذ پیدا کرده است. سیاستمداران بیشتر مواقع برای نشان دادن اقتدار اقتصادی و توسعه‌یافتگی کشور خود به اطلاعات این رتبه‌بندی‌ها استناد می‌کنند (شین، توکوشیان و تیشلر^۲، ۲۰۱۱). بنابراین برای کسب و یا بهبود رتبه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور در نظام‌های رتبه‌بندی بین‌المللی و رسیدن به جایگاه مناسب در این عرصه رقابتی با دیگر دانشگاه‌های دنیا، توجه به نظام‌های رتبه‌بندی بین‌المللی، و جهت دادن خط‌مشی‌ها و برنامه‌های آموزشی و پژوهشی مطابق با معیارها و شاخص‌های نظام‌های معتبر ضروری است.

شاخص‌های مختلفی در نظام‌های رتبه‌بندی دانشگاه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند که برخی از مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: کیفیت آموزش، کیفیت کادر آموزشی، تولیدات علمی، استنادها و ارجاع‌ها، عملکرد سرانه دانشگاه، شهرت علمی دانشگاه، اعتبار کارفرما، کمیت

دانشجویان و اعضای هیات علمی، تأثیر پژوهش، جنبه‌های بین‌المللی، درآمد صنعتی، نسبت درآمد.

در ایران، بی‌توجهی به این شاخص‌ها همگام با رشد وسیع توسعه تحصیلات تکمیلی در سال‌های اخیر، باعث توسعه نامتوازن دانشگاه‌ها و عدم همخوانی آنها با معیارهای رتبه‌بندی بین‌المللی شده است. شرایط موجود نشان می‌دهد که در حال حاضر شاخص‌های مناسبی برای ارزیابی و رتبه‌بندی دانشگاه‌ها در کشور وجود ندارد. از سوی دیگر، عدم وجود شاخص‌های مناسب و آشفتگی و پراکندگی در شاخص‌های مختلف بین‌المللی باعث سردرگمی دانشگاه‌ها شده است. نگاهی به نتایج منتشر شده در وب‌سایت رتبه‌بندی‌های «شانگهای»، «کیو.اس.» و «تایمز» تا سال ۲۰۱۶ نشان می‌دهد که دانشگاه‌های ایران در نظام‌های بین‌المللی رتبه‌بندی دانشگاه‌ها، دارای جایگاه مناسبی نیستند و در ردیف ۲۰۰ دانشگاه برتر جهان (رده‌بندی کلی جهانی) در هیچ کدام از نظام‌های مذکور قرار نگرفته‌اند. دانشگاه علامه طباطبایی به عنوان بزرگترین دانشگاه علوم انسانی ایران، با آنکه در رتبه‌بندی «آی‌اس‌سی» جز ده دانشگاه برتر کشور در سال ۱۳۹۵ محسوب می‌شود اما به نظر می‌رسد از رتبه بالایی در سطح بین‌المللی برخوردار نیست زیرا بررسی‌های اولیه نشان می‌دهد نام این دانشگاه تا زمان اجرای این پژوهش در سال ۲۰۱۶، در میان ۱۰۰۰ دانشگاه‌های برتر نظام‌های بین‌المللی قرار نگرفته است. بنابراین در راستای رسیدن به جایگاه دانشگاه‌های برتر و نیز رتبه مطلوب، ضروری است که ابتدا جایگاه موجود دانشگاه علامه طباطبایی در رتبه‌بندی‌های بین‌المللی مورد بررسی قرار گیرد. بنا بر آنچه گفته شد مهم‌ترین مسئله این پژوهش، تعیین جایگاه دانشگاه علامه طباطبایی بر اساس شاخص‌های ارزیابی کلیدی در هر کدام از نظام‌های رتبه‌بندی منتخب بین‌المللی و در نهایت ارائه راهکارهایی برای بهبود جایگاه در این نظام‌هاست. برخی از شاخص‌های ارزیابی کلیدی عبارتند از: کیفیت پژوهش، کیفیت آموزش، کیفیت کادر آموزشی، عملکرد سرانه دانشگاه، شهرت علمی دانشگاه، اعتبار کارفرما، جنبه‌های بین‌المللی، درآمد صنعتی و نسبت درآمدها. این پژوهش در صدد است که جایگاه دانشگاه علامه طباطبایی را در میان ۴ نظام رتبه‌بندی بین‌المللی شامل: «شانگهای»، «کیو.اس.»، «تایمز» و «آی‌اس‌سی» مشخص نماید و راهکارهایی برای افزایش رتبه دانشگاه

در این نظام‌های رتبه‌بندی ارائه دهد. همچنین جایگاه دانشگاه‌های برتر ایران در سال ۲۰۱۶ در رتبه‌بندی‌های مذکور بررسی می‌شود.

فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر است:

با توجه به فهرست منتشر شده از سوی نظام‌های رتبه‌بندی بین‌المللی دانشگاه‌ها در وب-سایت‌های آن‌ها تا سال ۲۰۱۶:

۱- دانشگاه علامه طباطبائی در فهرست دانشگاه‌های برتر جهان قرار ندارد.

۲- شاخص‌های مورد قبول این نظام‌ها به طور کامل در دانشگاه علامه طباطبائی اعمال نشده است.

از زمان شکل‌گیری رتبه‌بندی دانشگاه‌ها، مطالعات مختلفی درباره آنها انجام شده است. به عنوان مثال تیلور و برادوکا^۱ (۲۰۰۷) در مقاله «سیستم‌های رتبه‌بندی دانشگاه‌ها و ایده تعالی دانشگاه‌ها» در مورد برخی از مسائل نظری و روش‌شناسی‌های منتشر شده در مورد سیستم‌های رتبه‌بندی بین‌المللی دانشگاه‌ها به ویژه به ارتباط مفهومی آن‌ها با ایده برتر درباره رتبه‌بندی دانشگاه‌ها پرداخته است. و پس از آن به بررسی انتقادی دو مورد از بهترین و شناخته شده‌ترین نظام‌های رتبه‌بندی بین‌المللی: رتبه‌بندی آموزش عالی تایمز^۲، رتبه‌بندی شانگهای^۳ و پرداخته است و معیارهای مختلف و شاخص‌های مورد استفاده توسط دو سیستم مورد نظر را مورد بررسی قرار داده و در پایان پس از تجزیه و تحلیل‌ها درباره ارزیابی این نظام‌ها پیشنهاداتی را راجع به اینکه چگونه می‌توان سیستم ایدالی برای رتبه‌بندی دانشگاه‌ها ایجاد کرد ارائه کرده است.

آگیلو^۴ و همکاران (۲۰۱۰) در مقاله «مقایسه رتبه‌بندی دانشگاه‌ها» پس از معرفی اجمالی برخی از نظام‌های رتبه‌بندی از جمله: رتبه‌بندی کیو.اس، رتبه‌بندی دانشگاه شانگهای جیانوتونگ، رتبه‌بندی آموزش عالی و شورای اعتبار بخشی تایوان^۵، رتبه‌بندی وبومتریکس (رتبه‌بندی بر اساس میزان مشاهده‌پذیری وب) و رتبه‌بندی مرکز مطالعات علوم و تکنولوژی

1. Taylora & Braddoka
2. Times Higher Education Supplement
3. Shanghai Jiao Tong
4. Aguillo
5. Higher Education Evaluation & Accreditation Council of Taiwan (HEEACT)

دانشگاه لیدن^۱ به مقایسه این نظام‌ها با یکدیگر می‌پردازد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد علی‌رغم اعمال روش‌های مختلف، شباهت‌های منطقی‌ای میان نظام‌های رتبه‌بندی‌ها وجود دارد. بیشترین تفاوت میان رتبه‌بندی کیو.اس و رتبه‌بندی ویومتریکس وجود دارد و بیشترین شباهت بین رتبه‌بندی هیکت و رتبه‌بندی دانشگاه لیدن که محدود به دانشگاه‌های اروپا هستند مشاهده شد. به طور کلی وقتی که نتایج رتبه‌بندی به دانشگاه‌های اروپا محدود می‌شود شباهت میان رتبه‌بندی‌ها افزایش می‌یابد.

در سال ۲۰۱۲، وو و همکاران^۲ چند دانشگاه خصوصی تایوان را براساس ارزیابی عملکرد از طریق مدل‌های تصمیم‌گیری چند معیار ترکیبی رتبه‌بندی کردند. هدف از این پژوهش اعمال سیاست‌های آموزشی از طریق به حداکثر رساندن بهره‌وری در دانشگاه‌های خصوصی در این کشور با مقایسه عملکرد آنها بود.

در سال ۲۰۱۳، پوسر و مارگینسون^۳ نظام‌های رتبه‌بندی دانشگاه را از منظر انتقادی مطالعه کردند؛ آن‌ها در پژوهش خود با طرح برخی چالش‌ها در آموزش عالی بیان کردند که علی‌رغم اینکه این نظام‌ها قدرت دانشگاه‌ها را ارزیابی نمی‌کنند، وسیله‌ای برای نمایش اقتدار و قدرت دانشگاه‌ها شده است.

در سال ۲۰۱۳، هاگا و ودلینا^۴ با طرح پرسش استاندارد کیفیت چیست؟ به ارزیابی انتقادی قاعده برلین در رتبه‌بندی بین‌المللی دانشگاه‌ها پرداختند. آن‌ها در پژوهش خود بیان کردند که نظام‌های رتبه‌بندی برای سنجش کیفیت مشکل دارند.

در سال ۲۰۱۴، کهم^۵ در پژوهش خود به ارزیابی انتقادی نظام‌های رتبه‌بندی جهانی در آموزش عالی اروپا و بیان پاره‌ای مشکلات نظام‌های جهانی رتبه‌بندی پرداخته و پس از آن به بحث درباره تأثیر رتبه‌بندی بر آموزش عالی کشورهای اروپایی، نظام‌های ملی و بر خود مؤسسات آموزش عالی می‌پردازد.

1. Centre for Science and Technology Studies (CWTS) of Leiden University.

2. Wu

3. Pusser & Marginson

4. Hagga & Wedlina

5. Kehm

در سال ۲۰۱۴، ارکیلا^۱ در پژوهشی رتبه‌بندی جهانی دانشگاه‌ها را به عنوان گفتمانی سیاسی در آموزش عالی اروپا مطرح کرد؛ در پژوهش وی علاوه بر جنبه‌های برتری رتبه‌بندی، درباره توانایی شکل دادن به مشکلات سیاسی نیز تمرکز شده است.

در یکی از مقالات اخیر مارگینسون (۲۰۱۶) مطرح شده که رتبه‌بندی جهانی تنها ۱۳ سال عمر دارد، با این حال، دانشگاه‌ها در این مدت کوتاه برای هماهنگ شدن با این نظام‌ها دچار تغییرات اساسی شده‌اند. نظام‌های رتبه‌بندی، از طریق سه روش منجر به این تغییرات شده‌اند: ۱- ایجاد رقابت: رتبه‌بندی‌ها باعث شدند که آموزش عالی به یک بازار جهانی رقابتی برای دانشگاه‌های مهم و کشورها تبدیل شود. ۲- ایجاد سلسله مراتبی از ارزش‌ها: «رتبه‌بندی کردن»، عنصر اصلی در نظام ارزیابی در آموزش عالی است و به موجب آن وزن‌های متفاوتی به دانش و شاخص‌های اعتبار داده می‌شود که دانشگاه‌ها را به اقتصاد، بازار جهانی نیروی کار و نظم سلسله مراتبی اجتماعی پیوند می‌دهد. ۳- عملکرد: رتبه‌بندی یک اقتصاد عملکردی را ایجاد کرده که رفتار را شکل می‌دهد.

از پژوهش‌های انجام شده در ایران می‌توان به موارد زیر اشاره کرد. کرمی و همکاران (۱۳۸۸) در مقاله «رتبه‌بندی وبی دانشگاه‌های جهان و پیامدهای آن برای دانشگاه‌های ایران» پس از تعاریف اولیه به رتبه‌بندی دانشگاه‌های جهان بر اساس وب پراخته است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد موسسه فنی ماساچوست، دانشگاه هاروارد و دانشگاه استنفورد هر سه از ایالت متحده آمریکا به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند. دانشگاه‌های کمبریج و آکسفورد از انگلستان و موسسه فنی فدرال از سوئیس به ترتیب رتبه‌های اول تا سوم در قاره اروپا را دارا هستند، همچنین دانشگاه توکیو از آسیا در رتبه اول قرار دارد. در بین کشورهای عربی سه دانشگاه اول را دانشگاه‌های عربستان به خود اختصاص داده‌اند. و در ایران ۴۰ دانشگاه رتبه‌ای را تا ۶۰۰۰ کسب نموده‌اند که دانشگاه تهران با کسب ۹۸۷ بهترین رتبه را در بین دانشگاه‌های ایران به خود اختصاص داده است همچنین دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

با رتبه ۱۰۳۵ و دانشگاه علوم پزشکی ایران با رتبه ۱۱۳۵ در رتبه‌های بعدی قرار در بین دانشگاه‌های ایران گرفتند.

در سال ۱۳۹۱، پاکزاد و همکارانش در پژوهشی به بررسی جایگاه دانشگاه‌های مادر ایران در نظام‌های بین‌المللی رتبه‌بندی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی پرداختند. نتیجه این پژوهش نشان می‌دهد دانشگاه‌های ایران در نظام‌های بین‌المللی رتبه‌بندی دانشگاه‌ها جایگاه مناسبی ندارند و تنها نام دانشگاه تهران و دانشگاه صنعتی شریف در فهرست اعلام شده دیده می‌شود؛ به همین جهت با توجه به روش‌شناسی نظام‌های معتبر رتبه‌بندی و بررسی جایگاه دانشگاه‌های منطقه، راهکارهایی برای بهبود وضعیت دانشگاه‌های کشور در نظام‌های رتبه‌بندی ارائه شده است. آن‌ها در پژوهش خود با توجه به اهمیت و کاربردهای مختلف رتبه‌بندی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی برخی انتقادات به نظام‌های رتبه‌بندی را بیان کردند. این انتقادات شامل: ایجاد تصویری نادرست از کیفیت آموزش عالی، برداشت اشتباه از تفاوت‌های تعریف کیفیت، وجود تصویری نادرست از روند تغییرات در طول زمان، مشوق رفتارهای غیرمنطقی و امکان دستکاری شاخص‌ها بودند.

در سال ۱۳۹۲، نورمحمدی و صفری، شاخص‌های ۹ نظام رتبه‌بندی بین‌المللی دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی را مقایسه و تجزیه و تحلیل کردند. آن‌ها نظام‌های رتبه‌بندی شانگهای، کیواس، ذ، هییکت، سایمگو، وبومتریکس، نیوزویک، لیدن و رتبه‌بندی دانشگاه‌های جهان اسلام را بررسی کردند. شاخص‌های مورد استفاده در این نظام‌ها نشان داد که رتبه‌بندی ذ، وبومتریکس و کیواس، جزو نظام‌های دانشجو محور و نظام‌های هییکت و شانگهای و لیدن از جمله رتبه‌بندی‌های پژوهش محور محسوب می‌شوند.

در تحقیقی که توسط حق دوست و همکاران (۱۳۹۲) با نظر سنجی از خبرگان درباره توسعه و مطرح شدن دانشگاه‌ها در سطح بین‌المللی در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی انجام شد راهکارهای زیر ارائه شد: توجه خاص به روابط بین‌الملل در سطوح مدیریت دانشگاهی و کشوری، توجه خاص به زبان انگلیسی و تقویت آن در بین استادان و دانشجویان و تغییر قوانین و مقررات و همچنین فراهم آوردن شرایط رفاهی کافی برای جذب استادان و دانشجویان خارجی. همچنین برای حضور شایسته ایران در عرصه بین‌الملل، لازم

است ورود به فاز جدیدی از برنامه‌ریزی‌های کلان در حوزه آموزش عالی کشور در علوم پزشکی و استفاده از ظرفیت‌های بالقوه موجود صورت پذیرد. در این راستا باید به تدوین نظام جامع اصلاح ساختارها و تقویت زیرساخت‌های دانشگاه منطبق با الگوهای استاندارد، مورد توجه ویژه قرار گیرد.

بررسی دو پایگاه استنادی «آی‌اس‌سی» و «آی‌اس‌آی» تا پایان سال ۱۳۹۴ که توسط دهقانی (۱۳۹۵) انجام شد نشان می‌دهد که در مجموع بیشترین سهم تولید علم کشور مربوط به حوزه علوم پزشکی با حدود ۲۹ درصد است. علوم پایه با حدود ۲۴ درصد و علوم انسانی با حدود ۱۹ درصد بعد از حوزه پزشکی بیشترین سهم تولید علم کشور را دارا هستند. از لحاظ کمیت تولید علم، فنی و مهندسی حدود ۱۸ درصد و علوم کشاورزی نیز ۱۰ درصد از کمیت تولید علم کشور را به خود اختصاص داده است.

مرور پیشینه‌ها نشان می‌دهد توجه اکثریت دانشگاه‌ها در سطح جهانی و نیز دانشگاه‌های ایران به رتبه‌بندی‌ها در حال افزایش است و با وجود رتبه نسبتاً پایین دانشگاه‌های ایران در سطح کلی جهانی، مقایسه‌های دیگری در سطح قاره آسیا در تحقیقات انجام شده که حاکی از رتبه‌های بهتری است. همچنین مطالعه پیشینه پژوهش‌های انجام شده در ایران نشان می‌دهد درباره جایگاه موجود دانشگاه علامه طباطبائی در نظام‌های رتبه‌بندی بین‌المللی فوق‌الذکر، هیچ تحقیقی تا کنون منتشر نشده، لذا پژوهش حاضر با پرکردن این خلأ پژوهشی و برای تعیین جایگاه موجود این دانشگاه در نظام‌های یادشده به منظور کمک به برنامه‌ریزی بهتر برای ارتقا جایگاه دانشگاه علامه طباطبائی انجام شده است.

روش

این مطالعه، یک تحقیق کاربردی بوده و با کمک سیاهه واری (چک لیست) مبتنی بر شاخص‌های هر کدام از رتبه‌بندی‌های مورد مطالعه، به جمع‌آوری داده‌ها پرداخته است. سیاهه واری برای نظام‌های شامل چهار بعد اصلی یعنی کیفیت آموزش، کیفیت کادر آموزشی، تولیدات علمی (خروجی‌های پژوهشی) و عملکرد سرانه دانشگاه است. معیارهای اصلی برای نظام کیواس شامل شهرت علمی، اعتبار کارفرما (شهرت شغلی)، کمیت

دانشجویان و هیات علمی، تأثیر پژوهش، و جنبه‌های بین‌المللی است. معیارهای اصلی برای نظام تایمز شامل چشم‌انداز بین‌المللی (اعضای هیات علمی، دانشجویان، و پژوهش‌ها)، آموزش (محیط یادگیری)، پژوهش (حجم، درآمد و اعتبار)، و ارجاع‌ها (تأثیر پژوهش) است. معیارهای اصلی برای نظام آی اس سی شامل پژوهش، آموزش، و وجهه بین‌المللی، تسهیلات و امکانات، و فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی است.

روش تحقیق تطبیقی است. این پژوهش نیاز به نمونه‌گیری نداشته و تنها جایگاه موجود یک دانشگاه یعنی دانشگاه علامه طباطبائی مورد بررسی قرار گرفته است. در میان نظام‌های رتبه‌بندی بین‌المللی موجود، سه نظام «شانگهای»، «کیواس»، و «تایمز» که از شهرت و اعتبار نسبتاً بیشتری برخوردار هستند، به عنوان نظام‌های معیار انتخاب شدند. نظام رتبه‌بندی «آی اس سی» نیز به عنوان نظام معتبر رتبه‌بندی جهان اسلام، برای انجام پژوهش انتخاب شد. علت انتخاب این نظام‌ها توجه و تاکید آیین‌نامه‌ها و شیوه‌نامه‌های وزارتی و داخلی دانشگاه علامه طباطبائی بر نظام‌های مذکور و نیز شهرت جهانی آن‌ها بوده است.

برای گردآوری داده‌ها از وب‌سایت‌های رسمی کلیه رتبه‌بندی‌ها، پایگاه «وب‌آوساینس»، «اسکوپوس»، «پایگاه استنادی جهان اسلام» و همچنین از وب‌سایت جایزه نوبل، مدال فیلدز استفاده شده است. همچنین، نتایج رتبه‌بندی‌های بین‌المللی مانند «شانگهای»، «کیواس»، و «تایمز» درباره دانشگاه‌های ایران، از سامانه تازه تأسیس «نما» یا «جایگاه علم، فناوری نوآوری ایران در جهان» استخراج شده است. علاوه بر این، گزارش‌های استخراج شده از «سامانه مدیریت اطلاعات پژوهش و فناوری» دانشگاه علامه طباطبائی، و «گزارش عملکرد تولید علم دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی دولتی کشور» منتشر شده در خرداد ۱۳۹۵ توسط «پایگاه استنادی علوم جهان اسلام»، نیز مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

یافته‌ها

تعداد تولیدات علمی یک از مهم‌ترین شاخص‌ها در همه نظام‌های رتبه‌بندی مورد مطالعه بوده و به همین دلیل نتایج این بخش از یافته‌ها، که از اطلاعات موجود در معاونت پژوهشی

دانشگاه علامه طباطبائی گردآوری شده با جزییات بیشتری ذکر می‌شود و برای سایر شاخص‌ها مانند کیفیت آموزش، کیفیت کادر آموزشی، عملکرد سرانه دانشگاه، شهرت علمی دانشگاه، اعتبار کارفرما، جنبه‌های بین‌المللی، درآمد صنعتی و نسبت درآمدها، صرفاً از نتایج ذکر شده در سامانه «نما» استفاده شده است. یافته‌های پژوهش درباره جایگاه موجود دانشگاه علامه طباطبائی در جدول‌های ۱ و ۲ نشان داده شده است.

جدول ۱. تعداد کل تولیدات دانشگاه علامه طباطبائی ثبت شده در سامانه «مدیریت اطلاعات پژوهش و فناوری» تا دی ماه ۱۳۹۵

سال انتشار	مقالات چاپ شده در نشریات		مقالات همایش‌ها		جمع کل
	مجلات داخلی	مجلات خارجی	همایش داخلی	همایش خارجی	
1390	923	224	300	35	335
1391	1097	195	388	34	422
1392	1094	253	445	22	467
1393	905	318	437	45	482
1394	861	240	427	63	490
1395	371	105	223	29	252
جمع	5251	1335	2220	228	2448
جمع کل	۹۰۳۴				

جدول ۲ مقالات چاپ شده توسط دانشگاه علامه طباطبائی را به تفکیک نوع نمایه ثبت شده شده خارجی و داخلی نشان می‌دهد.

جدول ۲. تعداد کل مقالات چاپ شده دانشگاه علامه طباطبائی بر حسب نوع نمایه ثبت شده در سامانه «مدیریت اطلاعات پژوهش و فناوری» تا دی ماه ۱۳۹۵

سال انتشار	نوع نمایه ایندکس شده خارجی و داخلی				
	ISI	Scopus	ISC	Etc	جمع
1390	36	18	745	350	1149
1391	26	20	866	396	1308
1392	66	18	904	374	1362
1393	68	24	754	399	1245
1394	85	32	712	314	1143
1395	45	17	330	119	511
جمع	326	129	4311	1952	6718
جمع کل	۴۷۶۶				

داده‌ها نشان می‌دهد که در مجموع ۶۵۸۶ مقاله با وابستگی سازمانی دانشگاه علامه طباطبائی در مجلات داخلی و خارجی به چاپ رسیده است که از این تعداد ۵۲۵۱ مقاله (۷۹.۷۲ درصد) در مجلات داخل ایران و ۱۳۳۵ مقاله (۲۰.۲۷ درصد) در مجلات خارج از ایران به چاپ رسیده‌اند. از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ در مجموع ۲۴۴۸ مقاله همایش از دانشگاه علامه طباطبائی ارائه شده که ۲۲۲۰ مورد (۹۰.۶۸ درصد) در همایش‌های داخلی و ۲۲۸ مورد (۹.۳۱ درصد) در همایش خارجی بوده است. جدول ۳ انتشارات دانشگاه علامه را بر حسب درجه مجله داخل کشور نشان می‌دهد.

جدول ۳. تعداد کل مقالات چاپ شده دانشگاه علامه طباطبائی بر حسب نوع مجله داخلی ثبت شده در سامانه «مدیریت اطلاعات پژوهش و فناوری» تا دی ماه ۱۳۹۵

سال انتشار	نوع مجله داخل کشور و همایش‌ها				جمع کل
	علمی پژوهشی	علمی ترویجی	علمی-مروری	سایر	
1390	885	68	23	171	1147
1391	999	84	27	182	1292
1392	1071	71	20	185	1347
1393	1037	56	14	116	1223
1394	969	64	21	47	1101
1395	423	21	10	22	476
جمع	5384	364	115	723	6586
			۵۳۸۴		

این آمار حاکی از آن است که از کل مقالات تولید شده، تعداد ۵۳۸۴ مقاله علمی-پژوهشی، ۳۶۴ مقاله علمی-ترویجی ۱۱۵ مقاله علمی-مروری بوده است.

این نتایج نشان می‌دهد تولیدات دانشگاه علامه طباطبائی بیشتر به زبان فارسی بوده است و کمتر به زبان‌های بین‌المللی از جمله انگلیسی است و به همین دلیل این دانشگاه از حداقل انتشارات لازم برای قرار گرفتن در رتبه‌بندی‌های بین‌المللی در تا زمان اجرای این پژوهش کسب نکرده است. هرچند شاخص‌های دیگری نیز برای رتبه‌بندی شدن وجود دارد اما نتایج حاکی است که به دلیل عدم توسعه شاخص‌های رتبه‌بندی‌های مذکور در دانشگاه علامه طباطبائی این دانشگاه نتوانسته در ۵۰۰ دانشگاه برتر رتبه‌بندی نظام شانگهای، در ۸۰۰ دانشگاه

تراز اول جهان نظام رتبه‌بندی «کیو.اس»، و در ۱۰۰۰ دانشگاه برتر نظام رتبه‌بندی «تایمز» قرار گیرد.

بر خلاف دانشگاه علامه طباطبائی، برخی دانشگاه‌های ایران به ویژه دانشگاه‌های جامع، در جایگاه بهتری در نظام‌های مورد مطالعه در این پژوهش قرار دارند. در ادامه نتایج این رتبه‌بندی‌ها درباره دانشگاه‌های ایران در دو سال اخیر ذکر شده است.

بر اساس نتایج رتبه‌بندی سال ۲۰۱۶ نظام رتبه‌بندی «شانگهای»، دانشگاه تهران و صنعتی امیرکبیر برترین دانشگاه‌های ایران در این نظام بین‌المللی و جز ۳۵ دانشگاه برتر جهان قرار داشتند. نتایج رتبه‌بندی «شانگهای» در سال ۲۰۱۶ برای مؤسسات ایرانی در جداول ۴ و ۵ آمده است.

جدول ۴. لیست و رتبه جهانی دانشگاه‌های برتر ایرانی در رتبه‌بندی «شانگهای» در سال ۲۰۱۶

نام موسسه	رتبه جهانی	آموختگان دانش	علمی	اعضای هیات براستناد	پژوهشگران	ساینس و تکنولوژی	انتشارات	سرانه عملکرد
دانشگاه تهران	۳۰۱-۴۰۰	۱۲/۶	۰/۰	۱۰/۰	۱/۵	۴۱/۲	۲۰/۸	
دانشگاه صنعتی امیرکبیر	۴۰۱-۵۰۰	۰/۰	۰/۰	۲۲/۹	۰/۰	۳۱/۵	۱۷/۱	

رتبه‌بندی حوزه‌ای جهانی شانگهای از سال ۲۰۰۷ توسط این نظام رتبه‌بندی برای پنج حوزه یا حیطه زیر انجام می‌گیرد که توسط سامانه «نما» یا سامانه جایگاه علم، فناوری، و نوآوری ایران در جهان وابسته به ایرانداک یا پژوهشگاه علوم و فناوری ایران به شرح زیر نامگذاری شده است:

مهندسی و فناوری (منا)، هنر و علوم انسانی (هنا)، علوم زیستی و پزشکی (زیس)، علوم طبیعی (رطب)، علوم اجتماعی و مدیریت (عاج)

بر پایه گزارش سال ۲۰۱۶، دو موسسه ایرانی توانستند در میان ۲۰۰ موسسه برتر جهان در رتبه‌بندی حوزه‌ای (حیطه‌ای) قرار گیرند که اطلاعات آن‌ها در جدول ۵ آمده است.

جایگاه دانشگاه‌های ایران در نظام‌های رتبه‌بندی بین‌المللی ...

جدول ۵. لیست و رتبه جهانی دانشگاه‌های برتر ایرانی در رتبه‌بندی حوزه‌ای (حیطه‌ای) «شانگهای» در

سال ۲۰۱۶

نام موسسه	حوزه موضوعی	رتبه جهانی	دانش آموختگان	اعضای هیات علمی	پژوهشگران پر استناد	ساینس و نیچر	انتشارات	مقالات با کیفیت	مخارج پژوهشی	سرانه عملکرد
دانشگاه تهران	منا	۴۸	-	-	۴۸/۵	-	۵۹/۰	۶۴/۲	۰/۰	-
دانشگاه صنعتی امیرکبیر	منا	۱۰۱-۱۵۰	-	-	۲۴/۳	-	۵۸/۵	۵۹/۴	۰/۰	-

بر پایه گزارش سال ۲۰۱۶ رتبه‌بندی «کیو.اس» درباره جایگاه موسسه‌های آموزشی و پژوهشی جهان، پنج موسسه ایرانی در فهرست موسسه‌های معتبر قرار گرفته‌اند. دانشگاه‌های «صنعتی شریف»، «علم و صنعت»، «صنعتی امیرکبیر»، «تهران» و «شهید بهشتی» به ترتیب در جایگاه نخست تا پنجم ملی و در دامنه ۴۰۰ تا ۷۰۰ رتبه‌بندی «کیو.اس» در سطح جهانی و کلی قرار گرفته‌اند. جدول ۶ نتایج سال ۲۰۱۶ این رتبه‌بندی را نشان می‌دهد.

جدول ۶. لیست دانشگاه‌های برتر ایرانی در رتبه‌بندی «کیو.اس» در سال ۲۰۱۶

نام موسسه	امتیاز کل	رتبه ملی	رتبه در آسیا	رتبه جهانی
دانشگاه صنعتی شریف	N/A	۱	۹۵	۴۴۰-۴۳۱
دانشگاه علم و صنعت	N/A	۲	۱۱۶	۵۰۰-۴۹۱
دانشگاه صنعتی امیرکبیر	N/A	۳	۱۲۴	۵۵۰-۵۰۱
دانشگاه تهران	۲۱/۴	۴	۱۵۲	۶۰۰-۵۵۱
دانشگاه شهید بهشتی	N/A	۵	۲۲۰	۷۰۰+

با وجود آنکه دانشگاه علامه طباطبائی درخواستی برای این رتبه‌بندی نداشته اما با شرایط فعلی چنانچه برای نظام رتبه‌بندی «کیو.اس» مطابق شاخص‌های مذکور مورد ارزیابی قرار گیرد در جایگاه بالایی قرار نخواهد گرفت زیرا تعداد تولیدات دانشگاه در نمایه نامه استنادی

«اسکوپوس» اندک بوده و از تأثیر استناد نیز امتیاز کمی به دست می‌آورد. از سایر شاخص‌ها نیز امتیاز زیادی به دست نخواهد آمد.

رتبه‌بندی حوزه‌ای جهانی از سال ۲۰۱۱ توسط نظام رتبه‌بندی «کیو.اس» برای پنج حوزه یا حیطه زیر انجام می‌گیرد:

مهندسی و فناوری (منا)، هنر و علوم انسانی (هنا)، علوم زیستی و پزشکی (زیس)، علوم طبیعی (رطب)، علوم اجتماعی و مدیریت (عاج)

بر پایه گزارش سال ۲۰۱۶، سه موسسه ایرانی در فهرست ۵۰۰ موسسه برتر در حوزه‌های مهندسی و فناوری (منا)، و علوم زیستی و پزشکی (زیس) قرار گرفتند که اطلاعات مربوط به آن‌ها در جداول ۷ آمده است.

جدول ۷. امتیاز موسسه‌های ایرانی در شاخص‌های گوناگون رتبه‌بندی حوزه‌ای «کیو.اس»

در سال ۲۰۱۶

نام موسسه	حوزه موضوعی	رتبه جهانی	اشتهار علمی	اشتهار شغلی	سرانه استناد	شاخص «اچ»
دانشگاه تهران	منا	۴۰۱-۴۵۰	۶۰/۴	۷۸/۱	۴۰/۷	۷۶/۶
دانشگاه صنعتی شریف	منا	۴۵۱-۵۰۰	۶۱/۵	۸۰/۶	۳۲	۷۹
دانشگاه علوم پزشکی تهران	زیس	۴۰۱-۴۵۰	۵۶/۷	۵۹/۹	۳۶/۲	۵۷/۵

در جدول ۸ رتبه‌های ملی، آسیایی، و جهانی موسسه‌های ایرانی، و در جدول ۴-۳۹ امتیاز آن‌ها در شاخص‌های گوناگون آمده است. موسسه آموزش عالی «تایمز» در ویرایش ۲۰۱۷ خود، نام ۱۳ موسسه ایرانی را در فهرست ۹۸۰ موسسه برتر دنیا منتشر کرده است. بر پایه این گزارش، دانشگاه‌های «علم و صنعت»، «صنعتی شریف»، «صنعتی امیرکبیر»، «صنعتی اصفهان»، «خواجه نصیرالدین طوسی»، «شیراز»، «تهران»، «علوم پزشکی تهران»، «فردوسی مشهد»، «آزاد اسلامی-واحد کرج»، «شهید بهشتی»، «یزد»، و «زنجان» توانسته‌اند به ترتیب در جایگاه اول تا سیزدهم ملی قرار گیرند. در جدول ۸ رتبه‌های ملی، و جهانی موسسه‌های ایرانی، و امتیاز آن‌ها در شاخص‌های گوناگون آمده است.

جدول ۸. امتیاز موسسه‌های ایرانی در شاخص‌های گوناگون نظام رتبه‌بندی جهانی «موسسه آموزش عالی تایمز» در سال ۲۰۱۶

نام موسسه	رتبه ملی	رتبه جهانی	آموزش	چشم انداز جهانی	پژوهش	درآمدهای صنعتی	استانداها
دانشگاه علم و صنعت	۱	۵۰۱-۶۰۰	۴۱/۸	۵۰/۷	۱۳/۹	۲۳/۷	۲۳/۲
دانشگاه صنعتی شریف	۲	۵۰۱-۶۰۰	۳۷/۶	۵۸/۳	۱۷/۹	۲۷/۴	۲۵/۱
دانشگاه صنعتی امیرکبیر	۳	۶۰۱-۸۰۰	۳۵/۵	۵۹/۹	۱۵/۴	۱۸/۹	۲۲/۷
دانشگاه صنعتی اصفهان	۴	۶۰۱-۸۰۰	۳۸/۴	۸۹/۸	۱۸/۹	۲۰	۱۹/۵
دانشگاه خواجه نصیر طوسی	۵	۶۰۱-۸۰۰	۲۸	۴۳	۱۴/۳	۱۳/۲	۱۸/۹
دانشگاه شیراز	۶	۶۰۱-۸۰۰	۱۷/۷	۵۴/۷	۱۵/۲	۱۹/۴	۱۹/۱
دانشگاه تهران	۷	۶۰۱-۸۰۰	۲۲/۱	۳۲/۱	۱۹/۱	۱۲/۶	۲۷/۸
دانشگاه علوم پزشکی تهران	۸	۵۰۱-۰۰	۱۴/۱	۳۳/۶	۱۵/۵	۱۴/۲	۵۰/۲
دانشگاه فردوسی مشهد	۹	+۸۰۱	۱۶/۱	-	۱۹/۳	۸/۶	۲۱/۶
دانشگاه آزاد - واحد کرج	۱۰	+۸۰۱	۱۵/۲	۳۲/۱	۱۵/۸	۷/۸	۱۴
دانشگاه شهید بهشتی	۱۱	+۸۰۱	۱۴/۸	۵۳/۸	۱۵/۱	۱۴/۸	۱۸/۹
دانشگاه یزد	۱۲	+۸۰۱	۱۴/۴	۳۴/۲	۱۵/۵	۱۰/۸	۲۸
دانشگاه زنجان	۱۳	+۸۰۱	۷/۷	۳۴/۳	۱۵/۳	۸/۵	۱۲/۵

همان گونه که از این نتایج دیده می‌شود دانشگاه علامه طباطبائی حتی در فهرست ۱۰۰۰ دانشگاه برتر جهان در نظام رتبه‌بندی موسسه آموزش عالی «تایمز» قرار نگرفته است.

جدول ۹، ۲۵ دانشگاه موسسه تحقیقاتی برتر کشور در حوزه علوم انسانی را بر اساس اثرگذار علمی، کمیت تولید علم و استنادهای دریافت شده (کلید شاخص‌ها) را در نظام رتبه‌بندی جهان اسلام یا «آی‌اس‌سی» نشان می‌دهد.

جدول ۹. بیست و پنج دانشگاه و مؤسسات تحقیقاتی برتر کشور در حوزه علوم انسانی ۲۰۰۰-۲۰۱۴ در نظام رتبه‌بندی «آی‌اس‌سی»

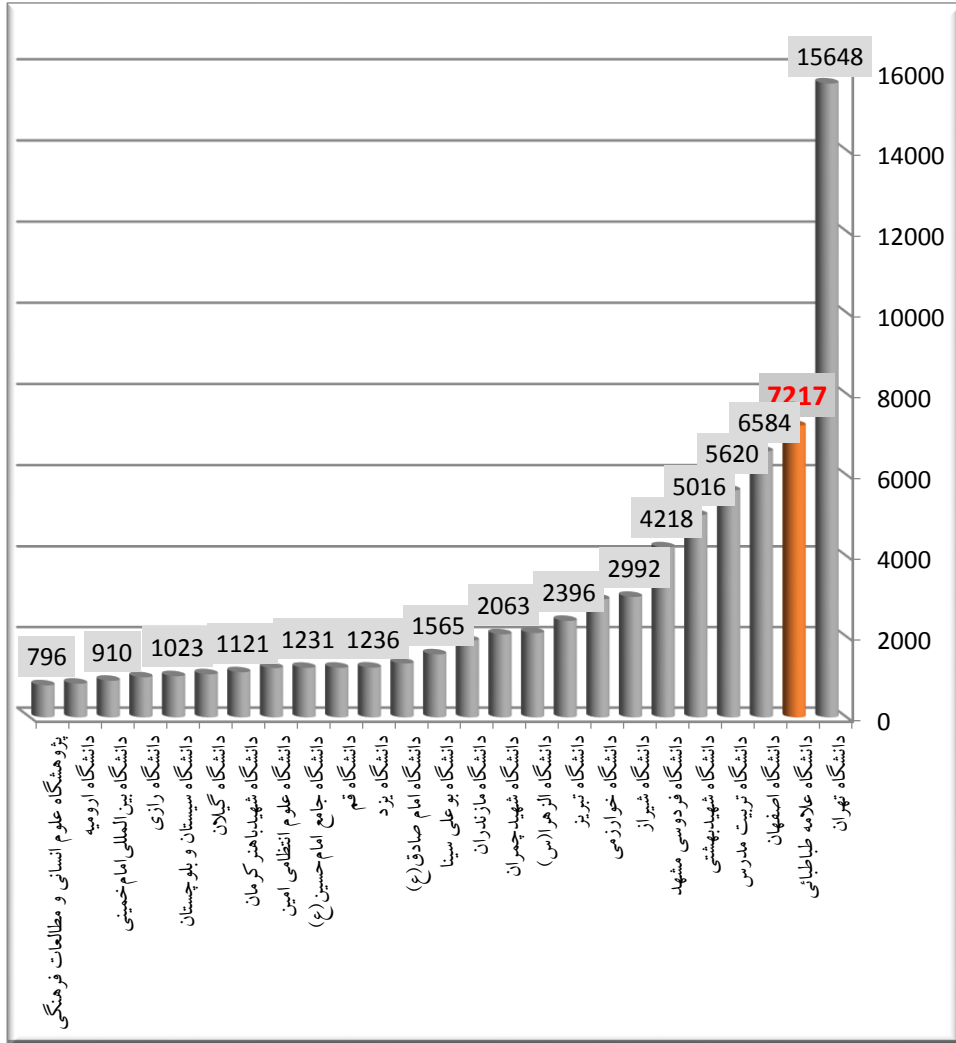
ISC-ISI		ISC		ISI		موسسه تحقیقاتی / دانشگاه	رتبه			
کل استنادها	کل تولید علم	مجموع استنادهای مدارک	نرمال شده	کل استنادها	کل مدارک		کل استنادها	کل کیفیت	اثرگذاری علمی	
20506	15648	27130	17833	15.26	2673	۶۲۲	دانشگاه تهران	۱	۱	۱

فصلنامه مطالعات دانش‌شناسی

ردیف	موسسه تحقیقاتی	ISC-ISI		ISC		ISI		رتبه
		کل استنادها	کل تولید علم	مجموع استنادهای نرمال شده به کل مدارک	مجموع استنادهای نرمال شده	کل استنادها	کل مدارک	
947	دانشگاه سیستان و بلوچستان	6776	7217	1.4	9664	6542	7110	2
1023		7371	5620	1.7	9442	6232	5400	2
1.3		6585	6584	1.4	9000	6094	6315	3
1260		4885	5016	1.4	6779	4541	4865	4
875		4262	2992	20.	5662	3741	2829	5
1002		3580	4218	1.1	4562	3135	4122	5
72		3263	2932	1.4	4020	2680	2800	6
21		2523	2063	1.8	3679	2425	2005	6
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	7
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	7
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	8
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	8
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	9
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	9
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	10
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	10
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	11
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	11
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	11
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	12
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	12
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	13
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	13
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	14
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	14
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	15
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	15
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	16
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	17
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	18
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	19
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	20
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	21
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	22
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	23
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	24
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	25
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	26
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	27
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	28
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	29
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	30
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	31
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	32
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	33
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	34
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	35
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	36
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	37
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	38
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	39
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	40
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	41
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	42
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	43
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	44
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	45
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	46
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	47
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	48
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	49
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	50
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	51
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	52
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	53
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	54
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	55
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	56
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	57
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	58
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	59
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	60
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	61
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	62
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	63
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	64
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	65
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	66
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	67
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	68
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	69
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	70
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	71
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	72
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	73
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	74
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	75
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	76
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	77
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	78
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	79
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	80
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	81
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	82
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	83
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	84
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	85
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	86
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	87
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	88
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	89
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	90
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	91
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	92
		2099	2396	1.2	2951	2015	2363	93
		2019	2095	1.4	2830	1874	2037	94
		1513	1565	1.2	1906	1304	1530	95
		1276	1236	1.4	1643	1171	1210	96
		2669	1908	1.7	3227	2193	1862	97

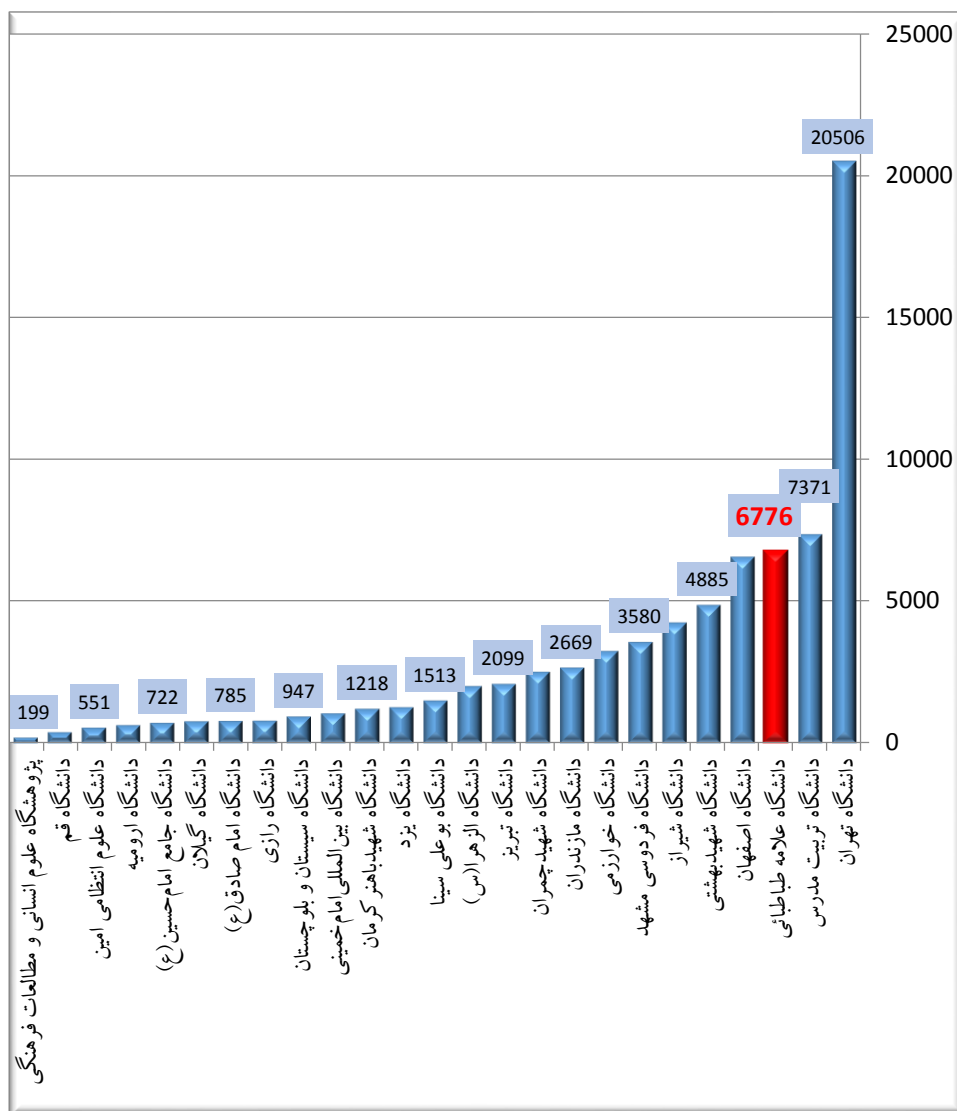
جایگاه دانشگاه‌های ایران در نظام‌های رتبه‌بندی بین‌المللی ...

رتبه	انفرگذاری علمی	کل کیفیت	کل استنادها	ISC-ISI			ISC			ISI			موسسه تحقیقاتی	دانشگاه /
				متوسط استنادهای نرمال شده به کل مدارک	کل تولید علم	کل استنادها	مجموع استنادهای نرمال شده	کل استنادها	کل مدارک	کل استنادها	کل مدارک	کل استنادها		
۲۴	۲۴	۱۶	۲۲	۰.۴	۸۳۷	۷۴۸	۵۰۴	۳۴۳	۱۲۰۱	۵۲	۳۱	۲۴	دانشگاه ارومیه	دانشگاه شهید کرمان
۲۳	۲۳	۱۸	۲۳	۰.۶	۱۲۲۵	۷۹۱	۵۰۴	۳۴۳	۱۲۰۱	۵۲	۳۱	۲۳	دانشگاه نظامی امین	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۲۲	۲۲	۲۲	۱۸	۰.۹	۹۹۸	۸۵۶	۷۹۱	۵۰۴	۳۴۳	۱۹۰	۳۷	۱۸	دانشگاه رازی	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۲۱	۲۱	۲۰	۲۰	۱.۰	۱۰۷۰	۱۰۱۲	۱۰۳۵	۱۰۳۵	۷۹۶	۰	۴	۲۱	دانشگاه گیلان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۲۰	۲۰	۲۵	۲۵	۱.۳	۷۹۶	۱۰۳۵	۱۰۳۵	۱۰۳۵	۷۹۶	۰	۴	۲۵	دانشگاه مطالعات فرهنگی	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۱۹	۱۹	۱۷	۱۹	۰.۸	۱۲۳۱	۱۰۳۸	۱۰۳۸	۱۰۳۸	۱۲۲۷	۲۲	۴	۱۷	دانشگاه حسین (ع)	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۱۸	۱۸	۱۴	۱۹	۰.۸	۱۳۳۹	۱۱۰۳	۱۱۰۳	۱۱۰۳	۱۳۳۱	۴۳	۸	۱۹	دانشگاه صادق (ع)	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۱۷	۱۷	۲۳	۱۶	۱.۳	۹۱۰	۱۱۵۵	۱۱۵۵	۱۱۵۵	۸۹۰	۲۶۷	۲۰	۱۶	دانشگاه امام خمینی (ره)	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۱۶	۱۶	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۱۵	۱۵	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۱۴	۱۴	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۱۳	۱۳	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۱۲	۱۲	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۱۱	۱۱	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۱۰	۱۰	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۹	۹	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۸	۸	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۷	۷	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۶	۶	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۵	۵	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۴	۴	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۳	۳	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۲	۲	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)
۱	۱	۱۹	۱۵	۱.۱	۱۱۲۱	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۱۷۵	۱۰۵۵	۴۰۴	۶۶	۱۵	دانشگاه شهید کرمان	دانشگاه شهید امام خمینی (ره)

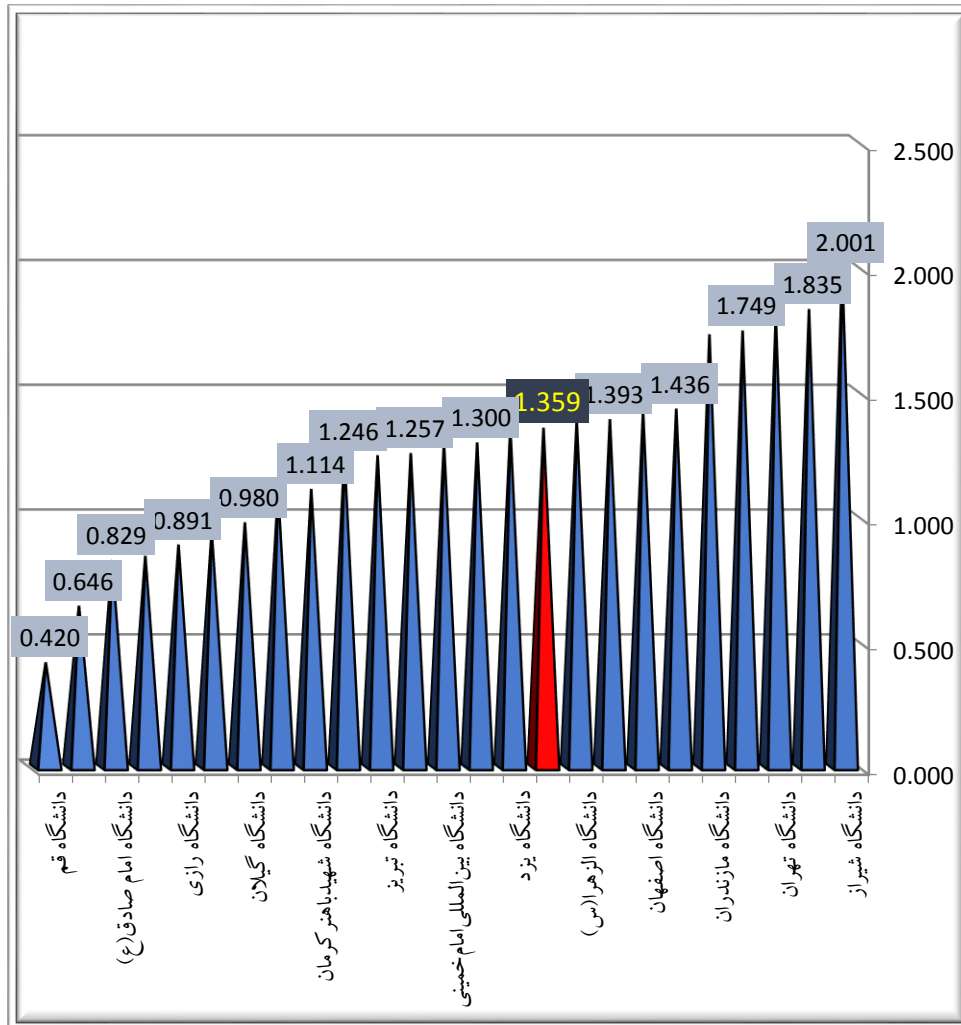

نمودار ۱. نمایش کمیت تولید علم در حوزه علوم انسانی کشور را بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۴ در

نظام رتبه‌بندی «آی‌اس‌سی»

نمودار ۲. نمایش استنادهای دریافت شده در حوزه علوم انسانی کشور را بین سال‌های ۲۰۰۰ الی ۲۰۱۴ در نظام رتبه‌بندی «آی‌اس‌سی»

نمودار ۳. نمایش متوسط استناد نرمال شده به ازای هر مقاله در حوزه علوم انسانی کشور را بین سال‌های ۲۰۰۰ الی ۲۰۱۴ در نظام رتبه‌بندی «آی‌اس‌سی»

نتایج نشان می‌دهد دانشگاه «تهران» در سال ۹۵ با تولید ۱۵۰۲۶ مدرک، توانست ۱۷۸۳۳ استناد نیز دریافت کند و به لحاظ اثرگذاری علمی در حوزه علوم انسانی در جایگاه نخست کشور قرار گرفته است. پس از آن دانشگاه «علامه طباطبائی» با اختلاف زیاد و با تولید ۷۱۱۰ مدرک علمی و ۶۵۴۲ استناد در جایگاه دوم قرار گرفته است. جدول ۹ نشان می‌دهد دانشگاه

«علامه طباطبائی» به لحاظ کمیت تولید علم در رتبه دوم، کمیت کل اسنادها در رتبه سوم و به لحاظ اسنادهای نرمال شده در رتبه دهم کشور در سال ۹۵ قرار گرفته است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده از این پژوهش، فرضیه اول پژوهش (دانشگاه علامه طباطبائی در فهرست دانشگاه‌های برتر جهان قرار ندارد) را درباره سه نظام رتبه‌بندی «شانگهای»، «کیو.اس» و «تایمز» مورد تأیید قرار می‌دهد زیرا دانشگاه علامه طباطبائی تا زمان اجرای این پژوهش در سال ۲۰۱۶، در فهرست منتشر شده دانشگاه‌های برتر جهان توسط این سه نظام قرار نگرفته است، اما درباره نظام رتبه‌بندی «جهان اسلام» یا «آی‌اس‌سی» این فرضیه مورد تأیید قرار نمی‌گیرد چرا که در این رتبه‌بندی، دانشگاه علامه طباطبائی در رتبه دوم علوم انسانی کشور در سال ۱۳۹۵ قرار گرفته است. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش پاکزاد و همکارانش (۱۳۹۱) همسویی دارد.

همچنین با توجه به نتایج به دست آمده، فرضیه دوم (شاخص‌های مورد قبول این نظام‌ها به طور کامل در دانشگاه علامه طباطبائی اعمال نشده است) پژوهش تأیید می‌شود زیرا هیچ کدام از شاخص‌های مورد قبول نظام‌های رتبه‌بندی بین‌المللی دانشگاه‌ها، تا کنون به طور کامل در دانشگاه علامه طباطبائی اعمال نشده است.

دلیل این نتایج را می‌توان به عدم توسعه و اعمال کامل شاخص‌های رتبه‌بندی بین‌المللی نسبت داد. درباره روش‌شناسی نظام رتبه‌بندی «شانگهای»، در وب‌سایت آن ذکر شده که این رتبه‌بندی دانشگاه‌هایی را مورد بررسی قرار می‌دهد که حداقل دارای یک برنده جایز نوبل، مدال فیلدنر، یک پژوهشگر در لیست ۳۰۰۰ پژوهشگر پر استناد در ۲۱ حوزه موضوعی ISI و یک مقاله منتشر شده در مجله نیچر و ساینس باشند. علاوه بر این دانشگاه‌هایی را که دارای تعداد قابل توجهی مقاله نمایه شده در نمایه گسترش یافته ESI و نمایه استنای علوم اجتماعی هستند نیز برای رتبه‌بندی مورد بررسی قرار می‌دهند. روی هم رفته بیش از ۱۲۰۰ دانشگاه به طور واقعی رتبه‌بندی می‌شوند، اما تا سال ۲۰۱۶ تنها نتایج ۵۰۰ دانشگاه برتر روی اینترنت منتشر می‌شد. دانشگاه علامه طباطبائی در میان ۱۲۰۰ دانشگاه نیز قرار ندارد.

نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که برخی از دانشگاه‌های مادر و جامع ایران مانند «تهران»، «صنعتی شریف»، «علم و صنعت» و برخی دانشگاه‌های «علوم پزشکی» توانسته‌اند رتبه نه چندان عالی در این نظام رتبه‌بندی‌ها به دست آورند. می‌توان استدلال کرد یکی از علل این جایگاه نسبی، به خاطر جامع بودن آنها و استقرار رشته‌های بیشتر و کامل‌تر در این دانشگاه‌ها است. کسب همین جایگاه نسبی در رتبه‌بندی‌های بین‌المللی برای دانشگاه علامه طباطبائی آسان نخواهد بود. زیرا دانشگاه علامه طباطبائی نه یک دانشگاه جامع بلکه یک دانشگاه تخصصی با تمرکز بر علوم انسانی است و این در حالی است که اکثر رتبه‌بندی‌های مورد مطالعه بر علوم فنی و مهندسی، علوم پایه و علوم پزشکی متمرکزند و تمرکز زیادی بر علوم انسانی ندارند و یا مانند شانگهای اساساً به رتبه‌بندی موضوعی علوم انسانی نمی‌پردازند. با این حال در بیشتر آیین‌نامه‌ها و شیوه‌نامه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و نیز آیین‌نامه‌های داخلی اکثر دانشگاه‌ها از جمله دانشگاه علامه طباطبائی توجه زیادی به رتبه‌بندی شانگهای شده است. با توجه به یافته‌های این تحقیق، پیشنهاد بازنگری در آیین‌نامه‌ها و شیوه‌نامه‌ها بر حسب نیاز قابل طرح است.

در نظام رتبه‌بندی «کیو.اس» به طور مستقیم، نشانی از جایزه نوبل و مدال فیلدز نیست. به جای این شاخص، از شاخص شهرت علمی و اعتبار کارفرما استفاده می‌شود. بر خلاف رتبه‌بندی «شانگهای»، «کیو.اس» برای سنجش کیفیت آموزش، نسبت اعضای هیأت علمی به دانشجو را با وزن ۲۰ درصد در نظر می‌گیرد. بنابراین این شاخص به تنهایی دارای اهمیت زیادی است. به همین دلیل ترکیب مناسب کادر آموزشی دانشگاه، برای کسب امتیاز در این رتبه‌بندی حائز اهمیت فراوان است. از این رو برای تقویت شاخص‌های مربوط به این رتبه‌بندی، توسعه متوازن کادر آموزشی در دانشگاه علامه طباطبائی پیشنهاد می‌شود.

در ترکیب با این شاخص، جنبه‌ها یا گرایش بین‌المللی نیز در این رتبه‌بندی اهمیت دارد که بر اساس تعداد اعضای هیأت علمی بین‌المللی یا دانشجوی بین‌المللی است که برای بهتر شدن جایگاه دانشگاه علامه طباطبائی، لازم است به اعضای هیأت علمی و دانشجویان بین‌المللی توجه خاصی شود و اقداماتی در جهت گسترش جذب هیأت علمی بین‌المللی و دانشجوی خارجی صورت گیرد. نسبت هیأت علمی به دانشجو اهمیت زیادی دارد چرا که

این میزان به طور مستقیم یا غیر مستقیم مدت زمانی را که عضو هیات علمی به هر دانشجو اختصاص می‌دهد را نشان می‌دهد. نسبت اعضای هیات علمی بین‌المللی، تعداد درخواست‌های بین‌المللی یک دانشگاه نسبت به اعضای هیات علمی آن دانشگاه، و تمایل دانشگاه برای جذب هیئت علمی از سراسر جهان را نشان می‌دهد. در نهایت، نسبت دانشجویان بین‌المللی نیز بیانگر توانمندی آن دانشگاه در عرصه بین‌المللی است. این معیار بیانگر فرصتی برای دانشجویان و نشان‌دهنده تعهدات دانشگاه برای باز کردن درها برای جذب دانشجویان خارج از کشور با توجه به جهانی شدن آموزش است.

به نظر می‌رسد هدف اصلی نظام رتبه‌بندی «کیو.اس»، نیازهای منطقه‌ای و اطلاع‌رسانی به دانشجویان بالقوه برای انتخاب دانشگاه مناسب است، لذا در شاخص‌های مربوط به جنبه‌های بین‌المللی تأکید بیشتری نسبت به سایر نظام‌های رتبه‌بندی دارد. چنانچه دانشگاه علامه طباطبائی بتواند شاخص‌های بین‌المللی خود را تقویت نماید، به جایگاه مناسبی در این رتبه‌بندی دست خواهد یافت.

در خصوص شاخص‌های مربوط به انتشارات در نظام رتبه‌بندی «کیو.اس»، یک تفاوت عمده با نظام رتبه‌بندی «شانگهای» دیده می‌شود و آن اینکه عملکرد پژوهشی اعضای هیات علمی در یک بازه زمانی (۵ ساله) از طریق داده‌های پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس به دست می‌آید و وزن ۲۰ درصدی این شاخص را نشان می‌دهد. با توجه به اینکه شاخص «تأثیر پژوهش» نیز از داده‌های پایگاه اسکوپوس استخراج می‌شود، لذا پیشنهاد می‌شود که اعضای هیات علمی برای چاپ مقاله در مجلات تحت پوشش اسکوپوس تلاش نمایند. همانند رتبه‌بندی شانگهای در اینجا نیز به مسئولین دانشگاه توصیه می‌شود که تشویق‌های مالی و امتیازی قابل توجهی را برای چاپ مقاله در مجلات تحت پوشش اسکوپوس، مد نظر قرار می‌دهند.

با توجه به آنچه ذکر شد، امکان ارتقاء جایگاه علامه طباطبائی در رتبه‌بندی «کیو.اس»، در شاخص‌های تأثیر پژوهش و جنبه‌های بین‌المللی وجود دارد. با این حال ارتقاء جایگاه دانشگاه علامه طباطبائی در شاخص‌های شهرت علمی و اعتبار کارفرما در رتبه‌بندی کیواس، کمی دشوار به نظر می‌رسد. در حالیکه دانشگاه علامه طباطبائی جایگاه خوبی در رتبه‌بندی

جهان اسلام داشته و از شهرت بالایی در داخل کشور برخوردار است اما در سطح بین‌المللی از چنین جایگاه و شهرتی برخوردار نیست.

در حالیکه رتبه‌بندی «کیو.اس»، بر فارغ‌التحصیلان با کفایت و توانایی جذب در بازار کار بین‌المللی تأکید دارد، نظام رتبه‌بندی «تایمز» بر درآمدهای مالی و پولی دانشگاه تأکید بیشتری دارد و علاوه بر درآمد دانشگاه، جنبه‌های بین‌المللی نیز مورد تأکید این نظام رتبه‌بندی است. در این رتبه‌بندی شاخص "درآمد صنعتی: نوآوری" ۲/۵ درصد و پژوهش (حجم، درآمد و اعتبار)، ۳۰ درصد وزن رتبه‌بندی را به خود اختصاص داده‌اند که وزن بالایی است. علاوه بر این وزن‌ها، حتی در بعد آموزش - محیط یادگیری نیز، ردپای مسائل مالی دیده می‌شود، به طوری که وزن ۲/۲۵٪ به "درآمد موسسه از طریق فعالیت‌های کارکنان" یا به عبارت دیگر به "درآمد سرانه هر دانشگاهی" اختصاص داده شده است. به طور کلی از میان ۱۳ شاخص عملکردی در ۵ بعد، ۴ شاخص مستقیماً به مسائل مالی مربوط است. در حالی که در رتبه‌بندی «شانگهای» و «کیو.اس» این موارد دیده نمی‌شود. البته شاخص نسبت درآمد موسسه با برابری قدرت خرید در هر کشور مقایسه می‌شود تا تمام جوامع مورد مطالعه در یک سطح قابل بررسی باشند.

در بعد آموزش، همانند رتبه‌بندی‌های قبلی، توسعه متوازن نسبت استاد و دانشجو، اهمیت زیادی دارد و با توجه به تأکید رتبه‌بندی «تایمز» بر نسبت هیأت علمی و دانشجویان بین‌المللی، توسعه نیروی انسانی بین‌المللی اعم از استاد و دانشجو به عنوان راهکار، قابل توصیه است.

شاخص استناد نشان می‌دهد که هر دانشگاه به چه میزان در افزایش دانش بشر سهم داشته است. برای تقویت این شاخص، انتشار مقالات با کیفیت در مجلات بین‌المللی توسط اعضای هیأت علمی پیشنهاد می‌شود. البته پیش شرط تأثیر ارجاعات، انتشار مقاله علمی است که لازم است تعداد تولیدات علمی افزایش یابد. با توجه به پائین بودن تعداد تولیدات علمی در حال حاضر، همانند سایر رتبه‌بندی‌ها حمایت‌های جدی دانشگاه برای انتشارات بین‌المللی، از راهکارهای پیشنهادی برای تقویت دانشگاه علامه طباطبائی در رتبه‌بندی «تایمز» است.

رتبه‌بندی «آی‌اس‌سی» یا جهان اسلام که خاستگاه آن ایران است نیز در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است. رتبه‌بندی «آی‌اس‌سی» دارای ۵ بعد و شاخص‌های خاص خود

است که بر اساس رتبه‌بندی‌های بین‌المللی شکل گرفته است. اما وزن‌ها و معیارهای اندازه‌گیری آن، متفاوت از سایر رتبه‌بندی‌هاست و برخی شاخص‌ها نیز برای کشورهای جهان اسلام که اکثراً در جرگه کشورهای در حال توسعه هستند، بازبینی و تعدیل شده‌اند. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که جایگاه دانشگاه علامه طباطبائی در این رتبه‌بندی در سطح بسیار خوبی قرار دارد.

در این رتبه‌بندی شاخص پژوهش با وزن کل ۵۷ درصد اهمیت بیشتری نسبت به سایر شاخص‌ها دارد. همچنین شاخص‌های کیفیت پژوهش، کارایی پژوهش، و حجم پژوهش هر کدام وزن ۱۵ درصدی دارند؛ با وجود آن که نرخ رشد کیفیت پژوهش و نرخ رشد کارایی پژوهش هر کدام ۵ درصد وزن را به خود اختصاص می‌دهند. در این رتبه‌بندی، انواع جایزه‌های علمی که شامل جایزه‌های ملی داخل ایران و جهان اسلام نیز می‌شوند (مانند جایزه نوبل، مدال‌ها، بانک توسعه اسلامی، خوارزمی، فارابی، فرهنگ علوم جهان اسلام، آسیکو و IAS) فقط ۶ درصد وزن را به خود اختصاص داده است که نسبت به رتبه‌بندی شانگهای که ۲۰ درصد بود، وزن کمتری است. می‌توان استدلال نمود که تأکید زیاد بر جوایز، به نوعی تأکید بر «نخبه‌پروری» است که نظام رتبه‌بندی «شانگهای» آن را مد نظر قرار داده و وزن نسبتاً کم جوایز در رتبه‌بندی «آی‌اس‌سی» به این معنی است که این نظام، به دنبال «نخبه‌پروری» نیست.

این نکته نیز قابل توجه است که شاخص جوایز که از رتبه‌بندی «شانگهای» گرفته شده و با توجه به جوایز داخلی تعدیل شده است و وزن زیادی هم ندارد، نمی‌تواند تأثیر زیادی در جایگاه دانشگاه‌ها در رتبه‌بندی «آی‌اس‌سی» داشته باشد. هر چند توسعه این شاخص توصیه می‌شود اما کسب جوایز ملی داخلی به مراتب آسان‌تر از کسب جوایزی مانند جایزه نوبل و مدال فیلدز است. در هر حال تشویق اعضای هیأت علمی برای کسب جوایز ملی نیز می‌تواند مفید باشد. با توجه به جایگاه خوب دانشگاه علامه طباطبائی در داخل کشور، ادامه و گسترش فعالیت‌های فعلی را می‌توان برای رتبه‌بندی «آی‌اس‌سی» توصیه کرد.

تفاوت مهم دیگری که رتبه‌بندی «آی‌اس‌سی» با سایر رتبه‌بندی‌های بین‌المللی دارد تأکید آن بر انتشارات داخلی و استنادات داخلی در معیار کیفیت پژوهش، کارایی پژوهش، و حجم

پژوهش است. هر چند این موضوع طبیعی به نظر می‌رسد که با توجه به بومی بودن رتبه‌بندی «آی‌اس‌سی» تأکید آن بر انتشارات و استنادات بومی است اما این نکته به خودی خود، به بهبود جایگاه دانشگاه علامه طباطبائی در سطح بین‌المللی کمک چندانی نمی‌کند. یک راه حل این است که رتبه‌بندی «آی‌اس‌سی» به عنوان رتبه‌بندی بین‌المللی دانشگاه‌ها و مؤسسات در سطح جهانی مورد پذیرش قرار گیرد.

با توجه به جایگاه خوب دانشگاه علامه طباطبائی در رتبه‌بندی «آی‌اس‌سی» و پائین بودن تولیدات علمی بین‌المللی می‌توان نتیجه گرفت که اعضای هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبائی، بیشتر وقت خود را صرف تولیدات علمی به زبان فارسی نموده‌اند و از این منظر تلاش آن‌ها منجر به کسب رتبه خوب در رتبه‌بندی «آی‌اس‌سی» شده است و تمرکز کم بر تولیدات علمی بین‌المللی به هر دلیل که باشد، در کنار سایر عوامل منجر به کسب رتبه پائین یا عدم شایستگی اولیه برای رتبه‌بندی بین‌المللی حداقل در رتبه‌بندی «شانگهای»، «کیو.اس» و «تایمز» شده است.

راهکارهایی برای بهبود جایگاه دانشگاه‌های ایران در نظام‌های رتبه‌بندی بین‌المللی:

۱- با توجه به تأکید رتبه‌بندی «شانگهای» بر برندگان جوایز معتبر، به نظر می‌رسد «نخبه پروری»، از اهداف اصلی این نظام رتبه‌بندی باشد. زیرا کیفیت آموزش و کادر آموزشی را با این معیار می‌سنجد. در حالی که به نظر می‌رسد چنین هدفی به ندرت در دانشگاه علامه طباطبائی و سایر دانشگاه‌های ایران مد نظر بوده است. هر چند تقویت این شاخص‌ها هم چندان ساده نیست زیرا سرمایه‌گذاری برای کسب جوایز نوبل، مدال فیلدز تقریباً غیرممکن و یا بیش از حد دشوار است و با توجه به وزن ۳۰ درصدی این شاخص، تقویت این شاخص در کوتاه مدت غیرقابل انجام است و به همین دلیل اکثر دانشگاه‌ها نمی‌توانند امتیازی از این بخش به دست آورند. بنابراین دانشگاه‌های ایران در توسعه نوع شاخص باید به اهداف رتبه‌بندی نیز توجه داشته باشند و آگاهانه آن‌ها را مورد استفاده قرار دهند.

۲- درباره رتبه‌بندی «شانگهای» بجز شاخص جایزه نوبل و مدال فیلدز، سایر شاخص‌ها تا حدودی قابلیت ارتقاء دارند. مثلاً چاپ مقاله در دو مجله خاص نیچر و ساینس یکی از شاخص‌های کلیدی با وزن ۲۰ درصد در نظام رتبه‌بندی «شانگهای» است. شاخص‌های

دیگری که در رتبه‌بندی شانگهای ۲۰ درصد وزن رتبه‌بندی را به خود اختصاص می‌دهد، تولیدات علمی در وب‌آوساینس است (شامل نمایه گسترش یافته استنادی علوم و نمایه استنادی علوم اجتماعی). این شاخص نیز قابل ارتقاء است. راهکار پیشنهادی فراهم کردن شرایطی مناسب در جهت افزایش کمی و کیفی تولیدات علمی بین‌المللی اعضای هیات علمی و دانشجویان است. مثلاً ارتقا زبان‌های بین‌المللی با برگزاری دوره‌های آموزشی از سوی دانشگاه، برقراری تشویق‌های بیشتر، حمایت از برگزاری دوره‌های تحقیقاتی و کارگاه‌های بین‌المللی روش تحقیق برای افزایش سطح کمی و کیفی تحقیقات.

۳- برقراری تشویق‌های مالی و امتیازی قابل توجه برای چاپ مقالات با کیفیت در مجلات تحت پوشش «وب‌آوساینس» و «اسکوپوس» با توجه به نقش کلیدی آن‌ها در رتبه‌بندی‌های مورد مطالعه

۴- تلاش و تعاملات بین‌المللی از سوی مسئولین برای نمایه‌سازی مجلات منتشر شده در دانشگاه‌های ایران در پایگاه «اسکوپوس» که زبان فارسی را پذیرفته است

۵- توسعه متوازن کادر آموزشی با تاکید بر جذب تعداد بیشتری از دانشجویان و اساتید در سطح بین‌المللی با ارائه تسهیلات بیشتر مانند تسهیل صدور روادید، رفت و آمدها و برگزاری دوره‌های مختلف آموزشی در سطح بین‌المللی در داخل و خارج از کشور.

۶- گسترش روابط علمی دانشگاه‌های ایران با سایر دانشگاه‌ها در سطح بین‌المللی به منظور بسترسازی برای ارتقا جنبه‌های بین‌المللی دانشگاه‌های داخل کشور

۷- استفاده درست از قدرت رسانه‌های بین‌المللی در معرفی فعالیت‌های علمی در داخل کشور از طریق افزایش تعامل اساتید داخل کشور با هم‌تایان خارجی خود

۸- ارتقا همه جانبه و متوازن سایر شاخص‌های نظام‌های بین‌المللی رتبه‌بندی دانشگاه‌ها تا حد ممکن به منظور افزایش کیفیت فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌های ایران

منابع

- پاکزاد، مهدی، قائم پناه، عباس، جهان، مجید (۱۳۹۱). بررسی جایگاه دانشگاه‌های مادر ایران در نظام‌های بین‌المللی رتبه‌بندی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی، رهیافت، ۵۳، ۳۳-۴۵.
- حق دوست و همکاران (۱۳۹۲). راهبردهای توسعه دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور در راستای حضور فعال در عرصه بین‌الملل. گام‌های توسعه در آموزش پزشکی. ۱۰(۲): ۱۰-۱.
- دادرسی یگانه، محمد (۱۳۸۶). ارزشیابی کاربردی برنامه‌های آموزشی در سازمان‌های تولیدی و خدماتی. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- دهقانی، محمد جواد (۱۳۹۵). گزارش عملکرد تولید علم دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی دولتی کشور در حوزه‌های علوم پایه، فنی و مهندسی، کشاورزی، علوم پزشکی و علوم انسانی در ISC و ISI ۲۰۱۴-۲۰۰۰. شیراز: پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC).
- سانیل، جی. کاس (۱۹۸۲). تعالی و ارزیابی در آموزش عالی: دیدگاه‌های بین‌المللی، ترجمه ویدا میری (۱۳۷۴)، تهران: مرکز تحقیقات علمی کشور.
- کرمی، نورالله و دیگران. (۱۳۸۸). رتبه‌بندی وبی دانشگاه‌های جهان و پیامدهای آن برای دانشگاه‌های ایران. ارتباط علمی، ۱۷: ۲.
- نورمحمدی، حمزه‌علی، صفری، فاطمه (۱۳۹۲). معرفی نظام‌های رتبه‌بندی جهانی دانشگاه‌ها و بررسی شاخص‌های این نظام‌ها، نامه سیاست علم و فناوری، سال ۲(۳)، ۵-۲۵.
- نیازی، عیسی و ابونوری، اسمعیل (۱۳۹۰). رتبه‌بندی دانشگاه‌های منتخب بر اساس زیرساخت‌های مدیریت دانش، دانشور رفتار-مدیریت و پیشرفت، ۱۸ (۵۰): ۲۶۳-۲۸۶.
- Aguillo, I., Bar-Ilan, J., Levene, M., & Ortega, J. L. (2010). Comparing university rankings. *Scientometrics*, 85(1), 243-256.

- Erkkilä T. (2014). Global university rankings, transnational policy discourse and higher education in Europe, *European Journal of Education*, 49(1), 91-101.
- Hägga, I., Wedlina, L. (2013). Standards for quality? A critical appraisal of the Berlin principles for international rankings of universities, *Quality in Higher Education*, 19(3), 326-342.
- Kehm B.M. (2014). Global university rankings — impacts and unintended side effects, *European Journal of Education*, 49(1), 102-112.
- Marginson, S. (2016). Global university ranking and performance improvement: What kind of international academic relations are created by rankings?, IREG-8 CONFERENCE: University rankings and international academic relations – A bridging tool or a hindrance?, LISBON 4-6 May.
- Marginson, S., & Wan der Wende, M. (2007). To Rank or to be ranked: the impact of global rankings in higher education. *Studies in International Education*, 11(3,4), 308-313.
- Pusser, B., Marginson, S. (2013). University rankings in critical perspective, *The Journal of Higher Education*, 84(4), 544-568.
- Shin, J. Ch., Toutkoushian, R. K., & Teichler, U. (2011). University ranking: theoretical bases, methodology, and impacts on global higher education. London: Springer Science, pp.1-55.
- Taylor, P., Braddock, R. (2007). International University Ranking Systems and Idea of University Excellence. *Higher Education Policy and Management*, 29(3), 245-260.
- Wu, H., Chen, J. K., Chen, I. C., Zhuo, H. H. (2012). Ranking universities based on performance evaluation by a hybrid MCDM model, *Measurement*, 45, 856-880.